

КРИТЕРІЇ РОЗШИРЕННЯ І ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано критерії розширення і поглиблення Європейської інтеграції. Розглянуті наслідки цієї інтеграції.

Ключові слова: Європейська інтеграція, аналіз розвитку, реформи, конвергенція.

Abstract

The criteria for expanding and deepening European integration are analyzed. The consequences of this integration are considered.

Keywords: European integration, development analysis, reforms, convergence.

Вступ

У 90-х роках минулого століття перед ЄС уперше реально постала перспектива збільшення кількості держав-членів за рахунок країн Центральної та Східної Європи. Після розпаду Радянського Союзу в Європі виникли два центри економічного й політичного тяжіння: Європейський Союз та Росія. При цьому переважна частина центрально- та східноєвропейських країн поставила собі за мету приєднатися до ЄС.

Умови прийняття країн Центральної та Східної Європи до ЄС були сформульовані Європейським Союзом у Копенгагені у червні 1993 р. і дістали назву "копенгагенські критерії". Політичні критерії передбачають стабільність інституцій, які забезпечують демократію, верховенство закону, права людини та захист інтересів національних меншин. Юридичні критерії враховують спроможність взяти на себе в повному обсязі зобов'язання, пов'язані з членством у ЄС, включаючи відданість цілям політичного, економічного та монетарного союзу.

Результати дослідження

Європейський Союз стоїть на порозі п'ятого етапу розширення — безпрецедентного як з точки зору кількості країн, що приєднуються до ЄС найближчими роками, так і глибини перетворень, які необхідно здійснити для того, щоб цей етап став так само успішним, як попередні.

Увага України до цього етапу розширення Союзу викликана, в першу чергу, тим, що його здійснення створить принципово нову ситуацію на Європейському континенті та наблизить кордони Європейського Союзу безпосередньо до кордонів України.

Перші етапи поглиблення європейської інтеграції характеризувалися тим, що вони протікали на відносно обмеженій території, яка охоплювала лише шість країн. В економічному сенсі ці країни керувалися принципами досить сильного колективного протекціонізму, який протягом певного періоду сприяв становленню Європейських Співтовариств як одного з найбільш потужних центрів Глобальної економічної системи, перетворенню підприємств цих країн на конкурентоспроможних суб'єктів господарювання, здатних протистояти потужним американським транснаціональним корпораціям. Економічне піднесення Співтовариств створювало передумови і для зміцнення політичних позицій країн-членів, які значно підсилювалися започаткуванням формування спільних політичних інститутів, а згодом - і формування спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Таким чином, прогресуючий процес поглиблення європейської інтеграції, досягнення її первісних цілей створив передумови для територіального розширення Європейських Співтовариств, в згодом — і Європейського Союзу. Ця мета диктувалася геополітичними та гео економічними інтересами зміцнення своїх позицій в епоху, коли почали формуватися нові риси світової економіки, які зараз прийнято характеризувати як процес глобалізації.

Вперше рішення про необхідність одночасного поглиблення інтеграції та приєднання нових членів було прийнято в Гаазі в грудні 1969р., тобто практично одночасно із завершенням створення спільного

ринку "шістки". З того часу вже відбулося чотири етапи розширення ЄС: у 1973р. до "шістки" приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія; у 1981р. - Греція; у 1986р. - Іспанія і Португалія; у 1995р. - Австрія, Фінляндія і Швеція (таблиця "Етапи розширення ЄС").

Швейцарія, Ліхтенштейн і Норвегія у різний час теж подавали заявки на вступ до ЄС. Однак, Норвегія двічі відмовлялася від приєднання після референдумів 1972р. та 1994р.; заявки, подані Швейцарією і Ліхтенштейном, були відкладені після референдуму 1992р. у Швейцарії, за результатами якого було вирішено не приєднуватися до Європейської економічної зони.

Таким чином, на сьогодні Європейський Союз нараховує 15 країн-членів (ЄС-15) із територією 3.19 млн. км кв. загальною чисельністю населення 377 млн. чол. та ВВП у розмірі €8510 млрд.

Кожен етап розширення збільшував територію, чисельність населення та сукупний економічний потенціал Союзу, але водночас — зменшував економічні показники в розрахунку на душу населення (таблиця "Результати попередніх етапів розширення ЄС").

Як свідчать наведені в таблиці дані, ЄС, здійснюючи стратегію, спрямовану на розширення свого соціально-економічного та політичного простору, жертвує поточними інтересами забезпечення максимально високого життєвого рівня членів Співтовариства. Ця стратегія, очевидно, виходить з того, що завдяки ширшому інтеграційному простору, в перспективі вдасться отримати істотні гео економічні та геополітичні переваги.

В той же час, з поглибленням інтеграційного процесу об'єктивно наростають проблеми із забезпеченням однорідності європейського простору. Ця особливість пов'язана із включенням в орбіту інтеграції нових членів, які за рівнем соціально-економічного розвитку є менш підготовленими до участі у вищих формах об'єднаного процесу. Правомірність такого висновку ілюструє, зокрема, та обставина, що лише 12 із 15 членів ЄС є учасниками зони євро. Ця неоднорідність може ще збільшитися після прийому до складу ЄС нових членів, більшість із яких знаходяться на нижчому рівні економічного розвитку, порівняно з нинішніми членами ЄС [1].

Водночас, слід зауважити, що істотне зниження середнього по ЄС рівня ВВП на душу населення може спричинити невдоволення широких верств населення нинішніх членів ЄС — оскільки вони не будуть миритися зі зниженням свого життєвого рівня заради непевних компенсацій у майбутньому.

Слід також відзначити, що минулі етапи розширення відбувалися на більш низьких етапах інтеграції: перший і другий — на стадії існування спільного ринку, за відсутності елементів політичного союзу; третій — на початку переходу до формування єдиного внутрішнього ринку, при лише поставлених цілях формування спільної зовнішньої політики; четвертий — вже після утворення єдиного внутрішнього ринку, але за відсутності економічного та валютного союзу, остаточно сформованих спільної зовнішньої політики та політики безпеки, співробітництва у сфері юстиції і внутрішніх справ.

Новий, п'ятий етап розширення — це розширення, що відбувається безпосередньо на стадії завершення формування економічного та валютного союзу, значного прогресу на шляху формування політичного союзу, поглиблення співпраці у сфері безпеки. І це робить питання такого розширення особливо складним — як у політичному, економічному, так і в правовому та процедурному аспектах.

Таким чином, до нового етапу розширення ЄС підійшов, перебуваючи фактично на завершальній стадії економічної інтеграції — створення економічного та валютного союзу, а також значною мірою здійснивши цілі політичного союзу. Такий результат був досягнутий протягом понад 50 років, через складний і поступовий процес інтеграції, формування правової бази та механізмів співпраці. Країни, що приєднувалися до ЄС на попередніх чотирьох етапах його розширення, входили до об'єднання на проміжних етапах розвитку Союзу й могли брати участь у формуванні його стратегії та інституційної структури. Вступ нових членів здійснювався через компроміси при зустрічних корективах з боку ЄС, тобто за сценарієм, який навряд чи можна повторити на новому етапі розширення.

Принципова можливість для європейських країн стати повноправними членами ЄС була визнана ще Римським договором. У червні 1993р. на засіданні Європейської Ради в Копенгагені країни ЄС визнали можливим приєднання нових членів з числа країн Центральної Європи — після досягнення ними відповідних критеріїв (отримали назву "Копенгагенських критеріїв")[2].

Копенгагенські критерії (стабільність установ, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав меншин; наявність діючої ринкової економіки та спроможність витримати тиск конкуренції і ринкових сил у межах ЄС; спроможність взяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи визнання цілей політичного, економічного та валютного союзу)[3].

Висновки

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що, навіть за умови прийняття Євросоюзом політичного рішення про приєднання країн Центральної Європи, процес від підписання угод про асоціацію до прийняття кандидатів до ЄС триватиме в середньому близько 11 років. На сьогодні країни-кандидати ще не закінчили переговорного процесу з ЄС про вступ, немає і відповіді на питання, які країни та на яких остаточних умовах увійдуть до "першої хвилі".

Водночас, сьогодні не стоїть політичне питання, бути чи не бути найближчими роками новому етапу розширення ЄС. Вже визначені попередні часові орієнтири та пріоритетні проблеми. В грудні 2001р. планується затвердити позицію з порядку денного для дебатів про майбутнє Європи, методи та розклад процесу розширення.

Очевидно, що до "першої хвилі" не потраплять усі країни-кандидати. Проте, не викликає сумніву, що до 2004р. до Євросоюзу приєднаються окремі держави, які межують з Україною. А це створить нову ситуацію безпосереднього сусідства України з ЄС, що може мати для неї важливі наслідки - як позитивні, так і негативні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Критерії розширення і поглиблення європейської економічної інтеграції та Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/10310208/ekonomika/kriteriyi_rozshirennya_pogliblennya_yevropeyskoyi_ekonomichn_oyi_integratsiyi_ukrayina
2. Розширення ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/13_enlargement_uk.pdf
3. Підходи та оцінки розширення ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15627/>

Максименко Владислав Олександрович – студент групи 2КН-176, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: maksymenko404@gmail.com.

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук.

Maksymenko Vladislav Aleksandrovich – student of 2KN-17b group, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: maksymenko404@gmail.com.

Scientific adviser: **Valeriy Aleksandrovich Kornienko** – Candidate of Historical Sciences, Doctor of Political Science, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences.